

Sažetak

Artur Bagdasarov, Moskva

UDK 81'374:811.163.42'35, pregledni rad

primljen, 28. siječnja 2020., prihvaćen za tisak 3. veljače 2020.

On the Institute's Orthographic Dictionary from Its Weaker Side

The paper describes the Orthographic Dictionary in the Orthographic Manual of the Institute of Croatian Language and Linguistics from its weaker side. The analysis includes particular doubts and ambiguities in a certain set of entries that have or have not been included in the dictionary. The paper also illustrates the disorder in the elaboration of the normative hierarchy of recommendable and permitted orthographic variants. The conclusion of the paper suggests the need for the elaboration of a conception and of criteria for the composition of a school normative orthographic dictionary based on the lexicon of the school subjects and on the problems that the students of primary and secondary schools encounter in the course of their schooling.

Key words: orthographic dictionary, entries, normative hierarchy, orthographic variants.

PITANJA I ODGOVORI

FAZAN

 dvjetnički ured D.O. iz Osijeka zamolio nas je da izrekemo svoje stručno mišljenje o značenju riječi *predmet* u Rješenju županijskoga suda i može li riječ *predmet* značiti životinju *divljači fazana* u tekstu toga Rješenja: „Prema ocjeni prvoga suda, pogrešan je zaključak suda prvog stupnja kako citirana odredba čl. 4. Općih uvjeta ne pokriva i štetu nastalu od divljači jer je u odredbi st. 1. toč. 1. i 2. navedenog članka jasno određeno da osnovno osiguranje automobilske kasko pokriva štete zbog uništenja ili oštećenja osiguranih stvari koje nastanu kao posljedica prometne nezgode kao što je udar ili od udara nekog predmeta u konkretnom slučaju, udarom vozila u divljač (fazana)“ (Podatci o strankama u postupku i o samom postupku ovdje su izostavljeni).

Odvjetnički ured upozorio nas je i na građanskopravnu teoriju gdje stoji: „Pokretnina

je pojedinačno određena onakvim razgraničenjem od ostalog materijalnog svijeta po kojem je ona zasebna stvar u skladu sa shvaćanjima koja su uobičajena u životu (pravnom prometu).“ (Nikola Gavella, 1998., *Stvarno pravo*, Informator, Zagreb, str. 60.)

Značenjska analiza (komponencijalna) svake riječi počiva na hijerarhiji značenjskih sastavnica, značenjska sastavnica *živo/ neživo* početna je i nadređena svim ostalim značenjskim sastavnicama. Tako se sve riječi mogu podijeliti u dvije skupine, one koje znače *živo* i one koje znače *neživo*.

Riječi koje znače *neživo* različiti su *predmeti* koje možemo nadalje razvrstavati prema tomu jesu li konkretni (tvarni) ili apstraktni (misleni); prema njihovoj namjeni, upotrebi, veličini, građi i sl.

Riječi koje znače *živo* razvrstavaju se prema tome znače li *ljudsko* ili *životinjsko*. *Životinjsko* se razvrstava prema različitim kriterijima (kukci, ribe, ptice, sisavci i sl.; domaće i divlje životinje i sl.; krupne i sit-

ne životinje i sl.). Budući da je ovdje riječ o *divljači fazanu*, jasno je da je riječ o živom i životinjskom (divlja sitna životinja: divljač, ptica), a ne neživom. Prema toj značenjskoj (komponencijalnoj) analizi općeprihvaćenoj u jezikoslovnoj teoriji, *predmet je neživo*, *divljač fazan je živo* i te dvije riječi nemaju zajedničkih značenjskih sastavnica pa se *divljač fazan* ne može smatrati *predmetom*.

Hrvatski suvremeni rječnici na sličan način definiraju riječ *predmet*, a za potrebe ovoga rada u obzir sam uzela sljedeće suvremene rječnike hrvatskoga jezika i tumačenje riječi *predmet* u njima: Vladimira Anića Rječnik hrvatskoga jezika, 1991., Zagreb, NL, i dva novija izdanja: Rječnik hrvatskoga jezika (urednik Jure Šonje), 2000., Zagreb, LZ „Miroslav Krleža“ i ŠK, te Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2002., Zagreb, NL; Hrvatski jezični portal (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>), Veliki rječnik hrvatskoga jezika, 2015. (urednik Radoslav Katičić), Zagreb, ŠK, 2015.

Natuknica *predmet* u svim rječnicima opisana je višeznačno, primjerice HJP, a tako i Anićevi rječnici, ovako definira predmet:

prédmet m

Definicija

1. nešto što se može vidjeti ili opipati, materijalni objekt; stvar [*na stolu se nalaze razni predmeti*]
2. osoba ili stvar na koju je usmjereno djelovanje, osjećaji ili misli; cilj, objekt [*predmet smijeha; predmet napada*]
3. **a.** ono što se oblikuje; građa [*predmet rada*] **b.** ono o čemu se govori, raspravlja ili piše; sadržaj, tema [*predmet rasprave; predmet umjetničke obrade*]
4. oblast znanja, grana znanosti kao dio školske nastave [*školski predmet*]
5. **a. pravn.** i **admin.** postupak koji se vodi o nekom događaju **b. admin.** službeni spis; akt

Iz definicije je razvidno da se značenja 1., 2. a. i 5. b mogu smatrati konkretnim, a od tih značenja za ovo će tumačenje biti potrebno samo značenje 1. jer se u Rješenju na koje dajem mišljenje *divljač fazan* smatra predmetom koji je udario o auto, dakle, konkretnim. Iz značenja 1. jasno je da *divljač fazan* ne može biti predmet.

Rječnik hrvatskoga jezika: „predmet *m* 1, prirodna ili proizvedena, vidljiva i opipljiva različito oblikovana samostalna cjelina, stvar: složiti stvari po veličini“

Hrvatski enciklopedijski rječnik: „Ono što se može vidjeti i opipati, materijalni objekt; stvar [*na stolu se nalaze razni predmeti*]“

Veliki rječnik hrvatskoga jezika: „različito oblikovana cjelina koja se može vidjeti i dotaknuti, a nije živa“

Budući da prva tri rječnika u definiciji riječi *predmet* kao jedno od značenja navode *stvar*, valja upozoriti da se u tim rječnicima stvar ne uzima u pravnom značenju, kao, primjerice u građanskopravnom značenju da su „stvari tjelesni dijelovi prirode, različiti od ljudi koji služe ljudima za uporabu“ (Martin Vedriš, Petar Klarić, 2000., Građansko pravo, Zagreb, NN, str. 70.), kod čega se stvari dalje razvrstavaju po različitim kriterijima pa tako postoji (osnovna) podjela na nepokretne i pokretne stvari, a pokretnine se nadalje razvrstavaju (između ostalog) na nežive stvari kojima možemo mijenjati položaj u prostoru a da se pri tome ne uništi njihova bit (lat. „res movens“) i žive stvari – životinje koje se same kreću (lat. „res se moventes“). Riječ *predmet* ni po građanskopravnom značenju ne uzima se u značenju *stvari*. Kao riječi općega leksika, obje se uzimaju za pojmove kojima se imenuje što neživo. Tako Veliki rječnik hrvatskoga jezika izriječom kaže: „stvar, ono što se može dotaknuti i vidjeti, a nije živo“.

U navedenim rječnicima u definicijama riječi *životinja*, *divljač*, *ptica*, *fazan* ni jednom nije upotrijebljena riječ „predmet“.

životinja *ž*

Definicija

svaki živi organizam, osim čovjeka, koji pripada životinjskom carstvu, drugom odjelu organskog svijeta na Zemlji prema biljkama [*jednostanične životinje*; *višestanične životinje*]

divljač *ž zb.*

Definicija

1. *lov.* životinje koje se lovi ili se uzgajaju za lov
2. jelo od tih životinja

ptica *ž (G mn ptica)*

Definicija

zool.

1. **a.** životinja iz razreda kralješnjaka obrasla perjem, s krilima, kljunom i s dvije noge
b. (*mn*) razred takvih kralješnjaka (*Aves*)
2. *pren.* onaj koji ima ptičje lice

fàzàn *m (G fazána)*

Definicija

zool. ptica (*Phasianus colchicus*) iz porodice *Phasianidae* (red kokošaka), cijenjena lovna divljač; gnjetao, gnjeteo

Iz navedenog, iz suvremenih hrvatskih rječnika, slijedi da se riječ *predmet* u konkretnom i osnovnom značenju upotrebljava za *neživo* i da se bilo što živo, u ovom konkretnom slučaju životinja divljač fazan, ne može smatrati predmetom. Riječ *predmet* ne može značiti živo (biće), pa onda ni životinju *divljač fazana*. Riječ *predmet* znači isključivo što neživo.

U skladu s navedenim „udar ili od udara nekog predmeta“ u navedenoj odredbi Općih uvjeta ne bi se trebalo tumačiti tako da se odnosi na životinju i da znači udar u životinju (*divljač fazana*), nego se treba tumačiti (u skladu sa shvaćanjima koja su uobičajena u životu) da se odnosi na udar u što neživo.

Sanda Ham

OSVRTI

TEMELJI NOVOJ SINTEZI

Mario Grčević, Ime »Hrvat« u etnogenezi južnih Slavena, Zagreb – Dubrovnik, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Ogranak Matice hrvatske u Dubrovniku, 2019.

U izdanju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i Ogranak Matice hrvatske u Dubrovniku u nizu Biblioteke Croaticum kao šesti svezak objavljena je 2019. knjiga Marija Grčevića Ime »Hrvat« u etnogenezi Južnih Slavena. Riječ

je o studiji u kojoj se hrvatskoj etnogenezi pristupa s toponimijske, antroponimijske i glotonimijske razine.

Knjigu, sastavljenju od osam poglavlja (I. Predgovor, II. Alpski Hrvati, III. Ime »Hrvat« na Balkanu, IV. Hrvati i islam, V. Hrvati i pravoslavlje, VI. »Hrvački« istumačeno i »srpski« napisano, VII. O Dubrovačkoj Republici i Boki kotorskoj, VIII. Zaključak, IX. Literatura, X. Kazalo toponima, XI. Kazalo osobnih imena), odlikuje visoka akribičnost i novo propitivanje naslovnoga predmeta, potkrijepljeno opsežnim izborom raznorodne literature (str. 237. – 267.). Posebnu pozornost